

Tidsskriftskopi:

Præsteforeningens blad
Grønkjær, Niels
Den nye Gud : en sten i skoen?
2015
Årg. 105, nr. 47 (2015)
1153-1155

BestillingsId: 1506954090596

DanBib/BOB bestil-id: 1027613470

Dette materiale er indskannet og fremsendt elektronisk i henhold til aftale med COPY-DAN Tekst & Node.

Biblioteket har ikke lov til at videresende det indskannede materiale til bibliotekets slutlåner.

4,16). Guds almagt er hos Sandbeck Guds kærlighed, der viser sig i syndernes forladelse. Sandbecks læsning og udfoldelse af Guds almagt, virker her langt mere overbevisende end Breengaards, og ærgerligt er det, at Breengard ikke tager hensyn til denne læsning.

Konsekvent fremstilling af den nye Paulus-læsning

Gennem læsningen af Paulus får læseren øjnene op for, at Breengaards position er en af det mest konsekvente fremstillinger af den nye Paulus-læsning. Han hævder, at »jeg'et« i Rom. 7,18-19 ikke er Paulus' kristne jeg, men hans jeg som ikke-kristen jøde (s. 125). For Paulus er helliggørelsen kristenlivets indhold og mening (s. 133). Som den gamle Adam kan også det nyskabte, kristne menneske fristes. Men det kan i modsætning til Adam afvise fristelsen, og afvisningen er begyndelsen til helliggørelsen (s. 126).

Sjældent har jeg set den nye Paulus-læsning fremstillet så tydeligt og klart, og hvilke konsekvenser den har: en omfattende moralisme, der taber realitetssansen af syne, og næsten værre: taber Jesu kors som det vedvarende forsoningssted af syne. Som Luther siger som begrundelse for verdslig magt: »de kristne er få i antal«. Luther kender til syndens magt. Paulus i Breengaards udlægning må gå mange skuffelser i møde.

I lyset af denne udlægning, bliver kristendommen også i Breengaards udlægning til en kultur (s. 109), som den kristne skal leve inden for. Som Leif Grane engang sagde: hvis kristendommen er en kultur, er den ikke længere en inkarnation. Det tror jeg, Grane havde ret i. I en kultur nærmer vi os »selvfrelse« (»mennesket skal ville det«, som Breengard flere steder slår fast).

Carsten Breengard har skrevet en engageret bog, der bygger på læsning af de bibelske skrifter. Han fremstiller en kristendom, der er kendetegnet ved helliggørelse, og vel at mærke derved en mulig vej til fuldkommenhed (s. 73-74). Vægtlægningen er på menneskets kunnen på baggrund af Guds handlen i skabelsen og særligt i Jesus som forsoneren, der gør helliggørelsen mulig. Jesus karakteriseres som urmennesket, der kan det, der kræves. Og viser det, der kræves. Hvis man i bogen skulle ønske at finde en modsigelse af for eksempel Grønkjærs bevægelige Gud, så går man dog forgæves hos Breengard, der overtrumfer det hele og nærmest stadfæster Guds foranderlighed (s. 144), men også fremstiller en Gud, der tenderer triteisme og ikke trinitet, men det er også nødvendigt for at nå frem til mod den moralisme, der præger fremstillingen af kristendommen i bogen. Gudsforladtheden er i Breengaards læsning ikke den manglende tro (det er argumentet mod Sandbeck, der i Breengaards udlægning i øvrigt næsten bliver til en renskuret lutheraner), men den manglende gerning.

Men det er en vedkommende bog, Carsten Breengard har skrevet. Den skjuler ikke sin position, hvilket er velgørende, og lige så velgørende er de bibelske læsninger. Den vækker til eftertanke og til modsigelse. Den illustrerer tydeligt den nye Pauluslæsning i praksis, hvilket er meget oplysende.

DEN NYE GUD – en sten i skoen

Af Thorkild Grosbøll

I Som det fremgår af manchetten til dette arrangement, har det været sagt, at Niels med sin bog *Den nye Gud* har skrevet den bog, jeg burde have skrevet. Det kan man naturligvis mene, men det forekommer mig et ubilligt forlangende, i betragtning af at jeg var ude i et andet ærinde. Dertil kommer, at jeg heller ikke vil have hovedet til at skrive den, om jeg så havde ønsket det. Det er derfor godt, at det er Niels, der har gjort det. Det er den helt klart blevet bedre af. Så hvis man ikke synes, at min bog er noget at takke for, så burde man i det mindste kunne takke mig for, at jeg netop ikke skrev hans, men overlod det til ham.

Men at man overhovedet har kunnet få den idé, at jeg burde have skrevet Niels' bog, gør det vel forståeligt, at jeg føler trang til at knytte et par bemærkninger til mit sigte med den bog, jeg *faktisk* skrev.

Som teologer er vi jo vant til at fortabe os i fortiden. Her skal vi dog ikke tilbage til Adam og Eva, men blot til begyndelsen af 1970'erne. Som ung stud.theol. påhørte jeg en tv-diskussion mellem filminstruktøren Ingmar Bergman og en stockholmerpræst, der vist nok hed Olafsson. På et tidspunkt siger sidstnævnte, at han ville ønske, at man

Grosbøll versus Grønkjær. Læs her to smagsprøver på en debat mellem to af de navne, der er i fokus i Carsten Breen-gaards bog. Samtidig kan de fuldstændige udgaver af manuskripterne, to foredragsoplæg, læses som e-bog på hjemmesiden under »Teologiske ressourcer« – »de seneste e-bøger«.

Teksterne er oprindeligt foredragsmanuskripter fra Thorkild Grosbølls indlæg ved debatarrangementet med Niels Grønkjær i Teologisk Forening i Århus september 2014.

i en årrække kunne forbyde præster at bruge visse kirkelige ord og begreber. De skulle tvinges til at formulere sig for egen regning uden pastoralterminologisk gangstativ.

Ja, tænkte jeg i mit grundtvigske hjerte: Hvo folket vil træffe til bunds under ø med folket må bjæffe, hvis ej det kan gå. Hvo for det vil sjunge, må låne dets tunge og lære at ånde på den.

Og siden hin vinteraften i mine forældres præstegård har det været min ambition at undgå ord og begreber, der var teologisk eller kirkeligt belastet, så langt som muligt, og, når/hvis de alligevel blev nødvendige at bruge, da at gøre mig al mulig umage for, at de blev til at forstå i deres særegenhed. De måtte ikke sætte sig som pastoralt fedt på stemmen *ex cathedra*.

Et af de ord, som af den grund stort set aldrig er kommet over mine læber, er ordet gud – bortset fra i vendinger som *ih gu bevarer*. Lad os, tænkte jeg, prøve, hvor langt vi kan komme uden at bruge ordet gud, som pr. definition stikker alle andre ord. Når vi siger gud, er der for så vidt ikke mere at sige, uanset om det lyder troværdigt eller ej. Gud er den højeste trumf, vi kan spille ud.

Det interessante var, at jeg gennem mine 32 år som præst aldrig har savnet at kunne bruge dette kort. Jeg *havde* det heller ikke. Det er sandt, hvad der står på første side af *En sten i skoen*, at hverken en skabende og opretholdende gud, opstandelsen eller et evigt liv nogensinde har sagt mig noget – andet end (bør jeg tilføje) som forestillinger i tidligere tiders univers. Men altså ikke som noget, der ville være kurant tale i min mund.

Nu er jeg principielt modstander af at afskaffe ord. Jeg ønsker derfor heller ikke at afskaffe ordet gud, men det må afmonteres og finde sig i kun at være et ord, som vi så må se, om vi kan bruge meningsfyldt. Og selv sådan skal det omgås med største varsomhed. Man kan sige, at ordet gud dermed mere får karakter af et spørgsmål end af et svar.

II
Gud spøger altså stadig. Men det gør hans påståede søn til gengæld ikke, kan man konstatere, eftersom hans indsats gik på netop at løfte skæbnen af vores skuldre og sætte os fri af vores lænker og få os op af fanghullerne.

Den usynlige gud optræder som elefanten i rummet, mens man distræt kikker

forbi den anderledes synlige menneskesøn. Ja han er selvfølgelig død, men efterlod sig dog et kors for tanken, det mest hjerteskerende genkendelige i hele den vidtløftige historie. Det kors står der og rejser kristendommens og den kristne teologis eneste betydningsfulde spørgsmål, der i al sin enkelthed lyder således: *Hvorfor hænger den mand dér?* Svaret er op til hver enkelt, men jeg advarer om, at det eksempelvis kan gå, som det gik Thomas Kingo: at *når på din dom jeg grunder, ser jeg alt mit segl derunder.*

Nu kan man jo dårligt nægte, at gud optræder som reference i *Det nye Testamente*. Han opfattes som det vilkår, ingen fornuftig person vil drømme om at anfægte. Hvad det handler om, er ikke, om gud er, men hvad det, han *er*, betyder for menneskelivet. Gudstroen med et menneskeligt ansigt så at sige – noget, der jo ikke er så farligt langt fra de bestræbelser, vi gør os med de vilkår, vi er underlagt, (hvem sukker ikke efter at få udviklet en naturvidenskab eller en markedsøkonomi med et menneskeligt ansigt?).

Men i jødedommen er han så ikke bare et vilkår ligesom naturlovene, men jo også en gud, der handler *i* og *gennem* historien, en, der griber ind eller vender sig bort eller angrrer. Han kalder profeter, når han finder det nødvendigt, støder en konge fra tronen, når der er brug for det. De talrige åbenbaringer er hans måde at pålægge et menneske en opgave at udføre, ikke en invitation til at hæve sig over tiden og skue ind i evigheden. Åbenbaringen er horisontal og ikke vertikal.

DEN NYE GUD – en sten i skoen?

Af Niels Grønkjær

»Den største nyere begivenhed – at »Gud er død«, at troen på den kristne Gud er blevet utroværdig – begynder allerede at kaste sine første skygger over Europa«. Sådan skriver Friedrich Nietzsche i 1882, og han forventer at efterretningen om at »den gamle Gud er død« indvarsler en ny morgenrøde. Seks år senere begræder han at det ikke er gået op for den nordeuropæiske bevidsthed som burde vide bedre. Og han beklager at de unge her ikke har været i stand til at tænke en ny Gud: »Næsten to tusind år: og ikke en eneste ny Gud!« Så hvad stiller I op, alle I » ... for hvem den gamle Gud døde og endnu ingen ny Gud ligger i svøb i vuggen ...?«

Ja, hvad stiller vi op? Det drejer sig ikke alene om at kristendommen er kommet under pres, og at vi – de professionelle kristne – kan føle os tvunget til at overtale os selv til at tro på noget som har mistet sin troværdighed. »Guds død« betyder at »de højeste værdier er blevet værdiløse«, og at enhver forestilling om at de kan genindføres blot bidrager til den almindelige nihilisme hvor institutioner opstiller værdier de vil måles på, og hvor selfie-individet finder sin på en gang skælvende og anmassende overbevisning i hvad der er værdifuldt »for mig«. Nihilismen – at kun dét er gyldigt som vi beslutter os for eller føler for – er den lange skygge som »guds død« har kastet over Europa.

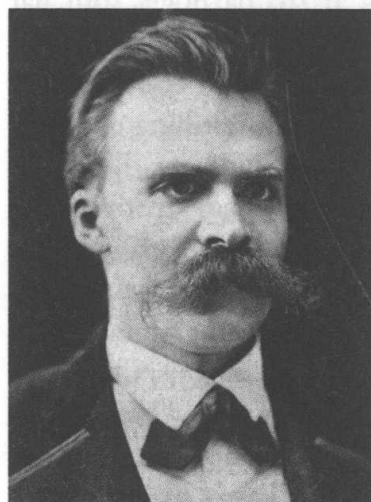
Ifølge G.W.F. Hegel er det filosofiens opgave at fatte sin tid i tanker. Det gælder også kunsten og religionen. Vi kan ikke – heller ikke i tanken – indtage en position uden for den tid som er vores. Det religionsfilosofiske spørgsmål er derfor: Kan vi på nihilismens vilkår tale sandt om Gud og menneskelivet? Kan vi tage begivenheden om den gamle guds død til efterretning uden at opgive håbet om en ny Gud?

Den gamle guds død – metafysik

Den gamle gud er den metafysiske gud, det højeste gode, det højeste værende der er altings grund. Denne ontoteologi – som Martin Heidegger og andre kalder den – reducerer det værendes *væren* til noget *værende*. Den såkaldte teisme bestemmer gud som det højeste væsen som eksisterer uforanderligt selvberoende, og som er den monokausale årsag til alt værende.

Ateisme er – teoretisk set – ikke andet end en afvisning af denne teisme.

Det er denne gud hvis død Nietzsche tager til efterretning. Det er ikke ham der slår gud ihjel. Det er den metafysiske teologi selv, for dens gud er indbegreb af det oversanselige som er skilt fra den foreliggende verden. Men når den »grund« der havde afskrevet at den foreliggende verden

Nietzsche
i Basel,
ca. 1875

var selvberoende, selv mister sin værdi, er der intet. Det er nihilismen.

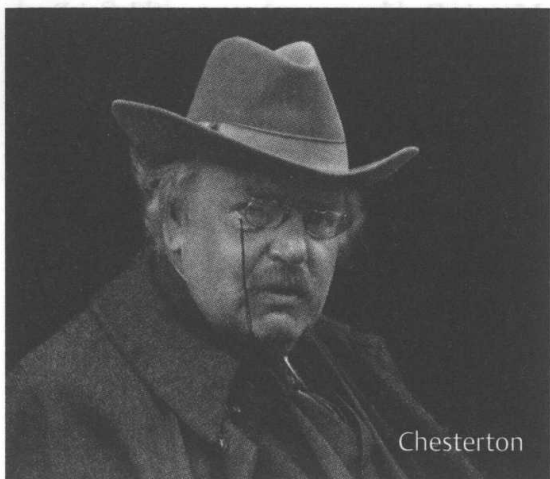
Om den teistisk-metafysiske gud må man med Thorkild Grosbøll sige at han er »en eksklusiv »gud« som det er »nemmere at håndtere ... end en, der inkluderer vores egen erfaringsverden«.

Den levende Guds død – dialektik

Sammenbruddet af den klassiske metafysiske teologi føder den moderne religionsfilosofi. Religionens forestillinger om Gud kan ikke tænkes uden om menneskets bevidsthed og de erfaringer der udgør den. Denne udfordring kan teologien ikke sidde overhørig hvis den vil være en stemme i nutiden, og hvis den »igen skulle kunne bringes ind som en agtværdig samtalepartner i det kulturelle landskab« (Grosbøll).

Hegel udfolder hvorledes bevidstheden – Guds såvel som menneskets – forstår sig selv i forhold til noget andet end sig selv. Bevidstheden er ikke et selvsufficient metafysisk princip, men udfolder sig dialektisk. Jørgen K. Bukdahl: »'Dialektisk' betyder, at der er tale om en enhed af modsætninger, en konfliktfyldt helhed modsat en sammensmeltning af elementer til en massiv totalitet«. Det forenende er altså ikke en enhed som befinder sig hinsides eller over det forskellige, men en enhed der bliver til gennem konflikt.

Gud forsoner de grundlæggende modsætninger ved at tage dem på sig og overvinde dem ved sig selv for mennesket. Gud forstår sig selv i forhold til noget andet end sig selv: *sit eget andet* (sønnen som er født) i kraft af ånden som er det tredje – *sit fremmede andet* (verden og mennesket som er skabt og ved synden adskilt fra Gud) gennem sønnens inkarnation. Gud tager adskillelserne, synden, på sig: Gud dør på *korset*. Det er enheden af den dybest tænkelige modsætning som

det nye opstandelsesliv udspringer af. Gud er den der i sig selv og ved sig selv gennemfører denne bevægelse: Den levende, treenige Gud er *det absolutte*.

Forsoningen finder altså ikke sted ved at alting geninstalleres i en overgribende metafysisk ordenssammenhæng. Forsoningen finder sted i splittelsen. Hegel siger at den er »negationen af negationen«. Enhver adskillelse annulleres i korsets midtpunkt.

Det er Gud selv der dør på korset ved sin søn. Der er ingen doketisk rest som spares og overlever døden. Der er intet metafysisk helle for denne Gud. Han er ikke »eksklusiv«, men som Gud forviklet med menneskets liv og erfaringer. Han forstår sig selv ved at stå i forhold til os, for Gud er kærlighed. Det er ikke godt for Gud at være alene, for så véd man aldrig hvad han kan finde på.

Guds epokale død – Guds evangeliske død

Da Gud dør på korset, tager han den metafysiske gud med sig i graven. G.K. Chesterton skriver at Gud i dette øjeblik synes at være blevet ateist. Chesterton opfordrer alle revolutionære, alle ateister til at undersøge alverdens trosbekendelser om guder der er installeret i uforanderlig magt: »De vil ikke finde nogen anden gud (end den korsfæstede) som *selv* har været i oprør«.

Chesterton henviser naturligvis til Jesu sidste skrig hos Markus og Matthæus: »Min Gud, min Gud! Hvorfor har du forladt mig?« Med sit fortvivlede udbrud gør Guds søn, Gud, oprør mod at blive forladt af Gud. Med disse ord fra Salme 22, med Guds egne ord, anklager Guds søn, Gud, ham for utroskab. Jesus henvender sig ikke bare til Gud, men vender sig *mod* Gud. Kun *denne ene gang* siger han *ikke* Abba, fader. Splittelsen går igennem Gud selv.

Dette *kunne* være udgangen på den gamle guds død: De sædvanlige guddommelige attributter knyttes til det gudløse menneske der overlades til at være sin egen gud. Skyggerne breder sig over Europa, og der er ingen ny Gud i sigte, kun nye fundamentalismer: religiøs fanatisme, fast forankrede værdier, selvforkælende individer der kun tænker på deres identitet.

Men der *er* en anden mulighed. I forlængelse af Hegel og Chesterton peger Slavoj Žižek på at menneskets fremmedgørelse fra Gud *ikke* kaster det tilbage på det selv, men på Guds selv fremmedgørelse, dér hvor Gud træder op imod Gud. Menneskets afstand til Gud *er* den afstand der på korset er mellem Gud og Gud.

Kun ånden kan overvinde denne afstand. I bevægelsen fra sønnens oprør over hans død og opstandelse »ophæves« Gud til ånd i de troendes fællesskab: Det er Gud der som det absolutte bevæger sig fra at være en substantiel entitet til at være nærværende i sit ord der fuldbyrdes som åndens virkelighed.

Når ånden udtaler det ord som er Guds menneskesøn i vuggen, fødes den nye Gud som kun er to tusind år gammel. Her tales der sandt om Gud for at vi – sammen med de andre forståelsesformer der angår det absolutte: kunsten og filosofien – skal tale sandt om menneskelivet. Også det nihilistiske menneske kan forstå sig selv i forhold til den nye Gud.